

Deca i mladi na putu ka zdravoj životnoj sredini

NOVEMBAR 2021.

Save the Children

Centar za prava deteta

SADRŽAJ

1. O ČEMU JE OVA BROŠURA?	1
2. UVOD	2
3. KORAK 1: INFORMIŠI SE	4
1. INFORMIŠI SE O STANJU ŽIVOTNE SREDINE I TRAŽI INFORMACIJE KOJE TE SE TIČU	4
2. INFORMIŠI SE O SVOM EKOLOŠKOM DUGU I MENJAJ NAVIKE	5
3. SAZNAJ VIŠE O EKOLOŠKIM PRAVIMA	5
4. KORAK 2: AKTIVIRAJ SE	6
1. BUDI AMBASADOR ŽIVOTNE SREDINE	6
2. POKRENI INICIJATIVU I ORGANIZUJ AKCIJU ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE	6
EVO ŠTA SU JOŠ DO SADA URADILI TVOJI VRŠNJACI	8
3. VOLONTIRAJ ILI POSTANI ČLAN NEKOG EKOLOŠKOG UDRUŽENJA	9
5. DODATNI IZVORI KOJE SMO OTKRILI ZA VAS	10

O ČEMU JE OVA BROŠURA?

OVA BROŠURA ĆE TI POMOĆI DA:

- ▶ se upoznaš sa svojim pravom na zdravu životnu sredinu;
- ▶ se upoznaš sa načinima da ostvariš pravo na informisanje o stanju životne sredine;
- ▶ saznaš više o ekološkim pravima;
- ▶ saznaš kako da postaneš ambasador životne sredine;

I NA KRAJU, DA RAZUMEŠ ZAŠTO
JE SVE OVO ZA TEBE VAŽNO!

UVOD

DA LI ZNAŠ DA IMAŠ PRAVO DA ŽIVIŠ U ZDRAVOJ ŽIVOTNOJ SREDINI?

Ovo pravo je deci garantovano međunarodnim i nacionalnim dokumentima. Neka od njih su:

- ▶ Konvencija o pravima deteta;
- ▶ Rezolucija Saveta za ljudska prava Ujedinjenih nacija o pravima deteta: ostvarivanje prava deteta na zdravu životnu sredinu;
- ▶ Strategija Evropske unije o pravima deteta;
- ▶ Ustav Republike Srbije;
- ▶ Zakon o zaštiti životne sredine Republike Srbije;
- ▶ Zakon o zaštiti prirode Republike Srbije;
- ▶ Zakon o zaštiti vazduha Republike Srbije;
- ▶ Zakon o upravljanju otpadom Republike Srbije;
- ▶ Zakon o vodama Republike Srbije;
- ▶ Zakon o klimatskim promenama Republike Srbije;
- ▶ Zakon o planiranju i izgradnji Republike Srbije;
- ▶ Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini Republike Srbije.

Tim dokumentima države su se obavezale na to da spreče opasnosti i rizike od zagađenja životne sredine i da ti omoguće da živiš u sigurnom i zdravom okruženju. To podrazumeva sprečavanje štetnih praksi, kao što su zagađenje vode, vazduha, zemljišta, hrane, sprečavanje klimatskih promena i gubitka biodiverziteta, uspostavljanje dobrog načina upravljanja otpadom, povećanje zelenih površina, prelazak na obnovljive izvore energije, uspostavljanje održivog transporta i drugo.

ČLAN 24 KONVENCIJE O PRAVIMA DETETA

Strane ugovornice priznaju pravo deteta na uživanje najvišeg ostvarivog zdravstvenog standarda i na kapacitete za lečenje i zdravstvenu rehabilitaciju...

Strane ugovornice će težiti punom ostvarivanju ovog prava, a posebno će preduzimati odgovarajuće mere... (c) da se bore protiv bolesti i neuhranjenosti i u okviru primarne zdravstvene zaštite, između ostalog, kroz primenu raspoložive tehnologije i obezbeđenje snabdevanja adekvatnim hranljivim namirnicama i čistom pitkom vodom, uzimajući u obzir opasnosti i rizike od zagađenja životne sredine...

ČLAN 29 KONVENCIJE O PRAVIMA DETETA

Strane ugovornice su saglasne u tome da obrazovanje deteta treba da bude usmereno na... (d) pripremanje deteta za odgovoran život u slobodnom društvu, u duhu razumevanja, mira, tolerancije, jednakosti polova, prijateljstva među narodima, etničkim, nacionalnim i verskim grupama i sa licima domorodačkog porekla; (e) razvoj poštovanja prema prirodnoj okolini.

ČLAN 74 USTAVA REPUBLIKE SRBIJE

Svako ima pravo na zdravu životnu sredinu i na blagovremeno i potpuno obavešćavanje o njenom stanju.

Svako, a posebno Republika Srbija i autonomna pokrajina, odgovoran je za zaštitu životne sredine.

Svako je dužan da čuva i poboljšava životnu sredinu.

Pravo na zdravu životnu sredinu podrazumeva i to da imaš pravo da se informišeš o stanju životne sredine i da učestvuješ u procesima donošenja odluka o životnoj sredini koje utiču na tvoj razvoj i opstanak.

U ovoj brošuri želimo da ti predstavimo neke od načina na koje možeš da doprineš zaštiti životne sredine u tvom okruženju. Sve ove načine smo i sami isprobali u našem radu i super su.

KO SMO MI?

Dečji informativno-kulturni servis – Klub DX okuplja decu i mlade uzrasta od 12 do 18 godina, a osnovan je pri Centru za prava deteta 1997. godine.

Klub DX je mesto gde deca i mladi mogu da dobiju informacije o svojim pravima. Isto tako, oni mogu da se uključe i u aktivnosti kluba, kao što su radionice, tribine, javne akcije, akcije samozastupanja, ukoliko su za to zainteresovani.

Više od 400 članica i članova Kluba DX do sada je učestvovalo u aktivnostima koje su sami osmislili i pokrenuli uz podršku Centra za prava deteta, a koje su bile usmerene na unapređenje položaja dece i mladih u Republici Srbiji.

U saradnji sa relevantnim institucijama i međunarodnim organizacijama, aktivnosti se realizuju na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. Pojedini članovi Kluba DX bili su članovi Dečjeg saveta evropske mreže Eurochild iz Brisela, a članica ovog saveta trenutno je Una Ljiljak. Pored toga, članovi kluba imaju priliku da učestvuju i na međunarodnim sastancima i forumima u oblasti prava deteta.

KORAK 1: INFORMIŠI SE

Pravo na informisanje je jedno od tvojih prava. Ono znači da imaš pravo da tražiš, dobiješ i daješ informacije i da budeš informisan o svim stvarima koje te se tiču.

Imaš pravo i da budeš informisan o stanju životne sredine.

1. INFORMIŠI SE O STANJU ŽIVOTNE SREDINE I TRAŽI INFORMACIJE KOJE TE SE TIČU

Svi državni organi koji u okviru svog posla rade na zaštiti životne sredine imaju obavezu da informišu građane o stanju životne sredine. Oni ove informacije mogu objaviti na svom sajtu ili ih na drugi način učiniti dostupnim građanima. Građani mogu i sami da se obrate nadležnim organima i zatraže informacije o stanju životne sredine.

U slučaju da ti informacije o stanju životne sredine koje želiš da dobiješ nisu dostupne, a od javnog su značaja, imaš pravo da te informacije tražiš od nadležnih organa. Oni su dužni da ti ih daju. Na ovaj način možeš da se obratiš svim državnim organima (npr., Narodnoj skupštini, Vladi, ministarstvima, sudovima, tužilaštvima), organima lokalne samouprave (npr., predsednicima opština, gradonačelniku, opštinskim organima uprave), organizacijama kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja (npr., Agenciji za zaštitu životne sredine i drugim agencijama, fakultetima, javnim ustanovama) i drugim pravnim licima (npr., zdravstvenim ustanovama, obrazovnim ustanovama, centrima za socijalni rad, ustanovama kulture).

Ovim organima treba da se obratiš tako što ćeš popuniti Zahtev za pristup informacijama od javnog značaja i u njemu navesti koje informacije su ti potrebne.

Zahtev možeš da preuzmeš sa sajta <https://www.poverenik.rs/sr-yu/pristup-informacijama/formulari-di.html>.

U slučaju da nadležni organ od koga si tražio informacije odbije da ti ih da ili ti ništa ne odgovori, imaš pravo da se obratiš Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Poverenik je dužan da reaguje na ovakve situacije i da ti omogući da ostvariš svoje pravo. Njemu se obraćaš tako što ćeš popuniti žalbu protiv odluke organa vlasti kojom je odbijen ili odbačen zahtev za pristup informaciji (ako je tvoj zahtev odbijen) ili žalbu kada organ vlasti nije postupio po zahtevu tražioca u zakonskom roku (ako organ nije odgovorio na tvoj zahtev). Obrazac obe žalbe možeš da preuzmeš sa sajta <https://www.poverenik.rs/sr-yu/pristup-informacijama/formulari-di.html>.

Informacije o stanju životne sredine možeš da pronađeš i na brojnim sajtovima. Evo nekih sajtova koje smo pripremili za tebe:

<https://www.iqair.com/serbia> – Air quality index je sajt koji pruža informacije o kvalitetu vazduha u svetu na dnevnom nivou;

<https://www.sciencemuseum.org.uk/see-and-do/atmosphere> – Science museum nudi onlajn dostupnu interaktivnu kartu o klimatskim promenama;

<https://www.footprintnetwork.org> – Mreža za globalni ekološki otisak na kojoj možeš pronaći informacije o tome koliko na planeti ima dostupne vode, šuma, metala i ostalih resursa i kojom brzinom se oni troše.

2. INFORMIŠI SE O SVOM EKOLOŠKOM DUGU I MENJAJ NAVIKE

Da li znaš da stanovnici planete Zemlje, kako bi zadovoljili svoje potrebe, troše više resursa nego što oni mogu da se obnove u prirodi ili proizvedu na godišnjem nivou?

Svaka država, kada premaši resurse koji su joj na raspolaganju u toku jedne godine, ulazi u ekološki dug. To znači da ona troši više resursa nego što bi trebalo i da ljudske potrebe za hranom, vodom, energijom, prevozom i drugim resursima premašuju godišnje dostupne kapacitete ekosistema planete Zemlje.

Zbog toga je važno da se svi potrudimo da uspostavimo ekološke navike i da sami ne doprinosimo povećanju ekološkog duga. Svako od nas može da izračuna svoj ekološki otisak i sazna koliko doprinosi smanjenju ili povećanju ekološkog duga. Svoj ekološki dug možeš da izračunaš onlajn na <https://www.footprintcalculator.org/home/en> ili da ga ručno izračunaš prateći uputstva na ovom [linku](#). Važno je da se informišeš o tome koliki je tvoj ekološki dug da bi ga smanjio ukoliko je to potrebno, tako što ćeš promeniti navike koje nisu održive, a koje doprinose povećanju ekološkog duga.

Da li znaš da je neophodno da se minimum 21 dan ponašamo na određeni način da bismo mogli da kažemo da smo razvili određenu naviku?

Deca iz našeg Kluba DX su i sama menjala svoje navike i, u cilju smanjenja ekološkog duga, razvila neke održive navike koje želimo da podelimo sa tobom:

1. nose isključivo platnene cegere u kupovinu;
2. trude se da više idu peške ili biciklom;
3. povrće i voće kupuju na lokalnim pijacama;
4. čuvaju kartone od potrošenih jaja i koriste ih za kupovinu novih jaja na pijaci;
5. vodu piju iz staklenih flašica, a ne iz plastičnih;

SAZNALI SMO DA SE RECIKLAŽOM JEDNE FLAŠE OD STAKLA UŠTEDI ENERGIJA KOJA JE DOVOLJNA DA SIJALICA SVETLI ČETIRI SATA! STAKLO SE MOŽE RECIKLIRATI 100 POSTO I MOŽE SE NEOGRANIČENO PUTA IZNOVA KORISTITI! JEDNA RECIKLIRANA STAKLENA FLAŠA SAČUVA TOLIKO ENERGIJE KOLIKO JE RAČUNARU POTREBNO DA BI RADIO 25 MINUTA!

6. ne koriste i ne kupuju plastične slamke, a mnogi su kupili slamke koje su od materijala koji se reciklira;
7. prikupljaju plastične čepove i odnose ih u školu kako bi se oni odneli na reciklažu u okviru akcije „Čepom do osmeha“;
8. u gradovima u kojima postoje reciklomati odnose plastične boce i ubacuju ih u njih;
9. u Klubu DX se trudimo da štampano samo onoliko materijala koliko je neophodno da bi informacije stigle do dece koja nemaju pristup internetu. Većina naših izdanja su onlajn izdanja.

TO ČINIMO ZATO ŠTO SMO SAZNALI DA TONA RECIKLIRANOG PAPIRA MOŽE DA SAČUVA 17 STABALA, 380 LITRA NAFTE, 3 KUBNA METRA DEPONIJSKOG PROSTORA, 4.000 KILOVATA ENERGIJE I 7.000 LITARA VODE. KADA BISMO SVE NOVINE RECIKLIRALI, SAČUVALI BISMO 250.000.000 STABALA GODIŠNJE.

3. SAZNAJ VIŠE O EKOLOŠKIM PRAVIMA

Kako možeš više da saznaš o ekološkim pravima?

Deca i mladi iz kluba DX organizuju vebinare za svoje vršnjake na temu ekoloških prava i prava dece da odrastaju u zdravoj životnoj sredini i možeš da nam se obratiš ukoliko si zainteresovan za to da se u tvojoj školi održi jedan takav webinar.

KORAK 2: AKTIVIRAJ SE

Imaš pravo da iskažeš svoje mišljenje o stvarima koje te se tiču i da preduzmeš različite inicijative i akcije kako bi ukazao na neophodnost promena u načinu življenja i stvaranje zdrave životne sredine i održivog društva. Ovo možeš da uradiš sam ili da se povežeš i udružiš sa drugima kako biste zajedno preduzimali različite akcije.

Ovde želimo da ti predstavimo neke primere dobre prakse i da ti pokažemo različite načine na koje su se deca i mladi aktivirali radi unapređenja prava deteta i stvaranja zdravije životne sredine.

1. BUDI AMBASADOR ŽIVOTNE SREDINE

Da li poznaješ neku mladu osobu koja svojim angažmanom podiže svest odraslih ljudi o katastrofalnim posledicama klimatskih promena i o zabrinutosti dece za opstanak na planeti Zemji?

Una Ljiljak, jedna od članica Kluba DX, na konferenciji posvećenoj zaštiti životne sredine izjavila je: „Govorite nam da smo mi budućnost, ali kako da budemo budućnost kad nam je ugrožena sadašnjost“. Ona je trenutno i članica Dečjeg saveta evropske mreže Eurochild iz Brisela u okviru koje se bori za to da se glas dece čuje i da se unapredi ostvarivanje prava deteta.

Greta Tunberg je jedna od globalnih ambasadorki ekoloških prava dece koja je, okupivši decu, svojim štrajkom ispred škole u vreme održavanja nastave skrenula pažnju na posledice klimatskih promena usled kojih je ugrožena ne samo sadašnjost dece nego i celokupna njihova budućnost.

2. POKRENI INICIJATIVU I ORGANIZUJ AKCIJU ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE

Greta Tunberg je bila istrajna i motivisala je i decu u Srbiji koja su se do sada više puta okupila na skupu pod nazivom Petkom za budućnost, koji je postao globalni protest dece i mladih širom sveta.

VAŽNO NAM JE DA SE PRAVO NA ZDRAVU ŽIVOTNU SREDINU POŠTUJE

Petkom za budućnost je pokret mladih koji je nastao 2018. godine u Švedskoj, kada je Greta Tunberg izašla pred parlament sa sloganom „Zašto da se školujem za budućnost koju nećemo imati?“ Cilj ovog pokreta je da učenici petkom stupe u štrajk, kako bi motivisali političare i donosiocima odluka da promene našu budućnost nabolje. Lična promena jeste izuzetno bitna, ali suštinske promene mogu doći jedino od njih.

U Srbiji ovaj pokret postoji od 2019. godine i ja sam se priključila nakon njegovog osnivanja. **Imamo tri osnovna zahteva.** Prvim zahtevom **tražimo činjenice**, jer su naša saznanja o stanju životne sredine maglovita i nemamo dovoljno podataka o tome. Drugim zahtevom **hitnu klimatsku akciju**. Sve ono što rade političari, donosioci odluka, vlasnici korporacija, nije dovoljno da bi nam obezbedilo dobru budućnost. Trećim zahtevom tražimo uvođenje **ekološkog obrazovanja** na svim nivoima obrazovanja, kako u osnovnim školama, tako i u srednjim školama i na fakultetima. Nažalost, trenutno se zaštita životne sredine poistovećuje sa ekologijom, što nije isto.

Takođe, smatra se hobbijem, dok mi mislimo da je to izuzetno važna tema, koja treba da zanima apsolutno svakog građanina i građanku.

Tokom mog školovanja u srednjoj školi, jedinu mogućnost da naučim nešto o zaštiti životne sredine imala sam na času biologije. Na početku četvrte godine, profesorka biologije je uzela knjigu koja je imala mnogo strana i rekla: „Nemojte da brinete, knjiga samo izgleda obimno, ali druga polovina je ekologija, a time se naravno nećemo baviti“. Zato je neophodna reforma obrazovanja, zaista nam nedostaje učenje o ekologiji.

Od marta 2021. godine, članica sam pokreta **Extinction Rebellion**, koji promovise hitne klimatske akcije, dostupnost činjenica, ali i inicijativu da se oforme skupštine građana koje će davati preporuke u oblasti zaštite životne sredine, a koje će vlada uvažavati.

Takođe je važno ostvarivanje klimatske pravde, odnosno nepravedno je da ljude koji su najmanje odgovorni najviše pogađaju posledice zagađenja životne sredine. Globalno gledajući, važno je da razvijene zemlje pomažu manje razvijenim, jer smo mi u svemu ovome zajedno. Ovo je problem celog čovečanstva.

I za kraj, postavlja se pitanje: **Kako mi mladi da motivišemo ljude koji imaju moć da promene našu budućnost?** Mi nismo protiv vlasti, već smo protiv svih koji neće da se bave zaštitom životne sredine. Važno nam je da se naše pravo na zdravu životnu sredinu poštuje.

Natalia Novikova, 20 godina

Pored ličnih inicijativa i razgovora sa vršnjacima, mnoge akcije moguće je pokrenuti i u samoj školi.

Jedna od članica Kluba DX koja je učenica Medicinske škole razgovarala je sa vršnjacima u svojoj školi o odlaganju medicinskog otpada u Srbiji. O tome nisu učili u školi i nisu razmišljali o tome koliko je opasno kada lekove kojima je istekao rok odlažemo u smeće.

INDUSTRIJSKI I MEDICINSKI OTPAD SMATRAJU SE RIZIČNIM JER SADRŽE OTROVNE MATERIJE KOJE UGROŽAVAJU ZDRAVLJE LJUDI I UNIŠTAVAJU ŽIVOTINJE I BILJKE, TRUJU VODU, VAZDUH I ZEMLJIŠTE. KUĆNI RIZIČAN OTPAD SU STARI LEKOVI, TOPLOMERI I TERMOMETRI I SVI ELEKTRIČNI UREĐAJI I MERNI INSTRUMENTI!

INAČE, NA TERITORIJI CELE ZEMLJE, KOLIČINE MEDICINSKOG OTPADA NA GODIŠNJEM NIVOU U PRIVATNIM I DRŽAVNIM ZDRAVSTVENIM USTANOVAMA PROCENJIVALE SU SE JOŠ 2015. GODINE NA 48.000 TONA, OD ČEGA 9.600 TONA PREDSTAVLJA OPASAN INFektivNI OTPAD. PREMA PRAVILNIKU O UPRAVLJANJU MEDICINSKIM OTPADOM KOJI JE DONET 2010. GODINE SVE APOTEKE SU DUŽNE DA BESPLATNO PREUZIMAJU NEUPOTREBLJENE LEKOVE OD GRAĐANA; DA U POSLOVNOM PROSTORU OBEZBEDE VIDLJIVO OZNAČENO MESTO ZA KONTEJNERE; DA ISTAKNU OBAVEŠTENJE O PREUZIMANJU LEKOVA BEZ NAKNADE.

Na Fejsbuk grupi **Za manje smeća i više sreće - Zero & Low Waste Serbia** možete se informisati o mestima za reciklažu, a između ostalog i o tome gde se mogu odneti lekovi u roku.

Članovi i članice Kluba DX su u svojim školama pokrenuli nekoliko inicijativa kako bi uticali na podizanje ekološke svesti dece i odraslih u školi i lokalnoj zajednici. U svim školama gde nastavu pohađaju članice i članovi Kluba DX kontinuirano se sprovodi akcija **„Čepom do osmeha“** kojom se od prikupljenih plastičnih čepova reciklažom obezbeđuju sredstva za nabavku invalidskih kolica i ortopedskih pomagala deci koja se pomoću njih kreću.

Svaka od ovih škola učestvuje redovno i u akciji **Sat za našu Planetu**. Ova akcija je pokrenuta u Sidneju 2007. godine, a tokom godina se proširila na više od 180 zemalja i 7500 gradova. Deca u Srbiji su se pridružila milionima ljudi koji isključuju sva svetla i aparate iz struje na sat vremena i tako štede električnu energiju i podižu svest o tome koliko je važno što više smanjiti potrošnju električne energije. Taj simbolički čin pomaže očuvanju planete Zemlje i opominje nas na katastrofalne posledice klimatskih promena kojih postajemo sve više svesni suočavajući se sa poplavama, klizištima, požarima, zemljotresima, zagađenjem vazduha i sl.

EVO ŠTA SU JOŠ DO SADA URADILI TVOJI VRŠNJACI:

TI ZA ROĐENDAN DOBIJAŠ SVOJE DRVO, A PRIRODA NOVI ŽIVOT

„Svi znamo koliko je drveće značajno za našu planetu. Pošumljavanje je samo jedan od načina da se sačuva biodiverzitet i poboljša kvalitet vazduha. Smatram da je sadnja drveća jedan od najboljih i najplemenitijih gestova koje možemo učiniti prema prirodi, ali i ljudima oko sebe. Zato sam više puta, umesto uobičajenog poklona za rođendan, donirala novac za sadnicu drveta, u okviru ekološke akcije „Drvo za budućnost“, koju sprovodi Fondacija 1%. Ti za rođendan dobijaš svoje drvo, a priroda dobija novi život. Koliko god da nam naše akcije na prvi pogled izgledaju male, one u stvari mogu biti ključne za očuvanje naše planete. Ideja je da svako od nas pruži bar 1% svojih mogućnosti, pa će svet biti mnogo bolje mesto.“

Lea, 15 godina

KOMPOSTER I PLASTENIK – OD IDEJE DO REALIZACIJE

„U našoj eko-školi „Rade Dodić“¹, koja se nalazi u Milutovcu, u okviru projekta „Eko-bašta u eko-školi“², postavljen je plastenik u kome učenici mogu da steknu praktična znanja o uzgajanju biljaka, domaćih i lokalnih sorti. Gajenjem povrća, voća i začinskog bilja sa lokalnog područja u plasteniku proizvodi se zdrava hrana za potrebe školske dece, sa smanjenim ekološkim otiskom.“

Sopstvena proizvodnja povrća bez upotrebe hemikalija poboljšala je kvalitet obroka učenika.

Kroz projekat su postavljena dva kompostera za proizvodnju organskog đubriva koje se koristi za prehranu biljaka u plasteniku. Udruženi, osoblje i učenici škole žele da ukažu na neopravdano zapostavljeni problem biorazgradivog otpada koji može da se iskoristi za poboljšanje kvaliteta zemljišta, utičući na smanjenje emisije štetnih gasova sa efektom staklene bašte.

Kroz proizvodnju organski gajenih proizvoda, preko potrošnje, tj. konzumiranja zdravih obroka u školi, do kompostiranja ostataka biorazgradivog otpada i njegovog ponovnog vraćanja u prirodu kroz prehranu zemljišta, zatvoren je krug, bez otpadnih materija.

¹ Eko-škola „Rade Dodić“ iz Milutovca je mala seoska škola, okružena prirodom, koja pruža raznovrsne mogućnosti za bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Prirodni ambijent i zdrava životna sredina odlikuju školu i školsko okruženje.

² Projekat „Eko bašta u eko-školi“ podržao je Ekološki pokret „Moravski orašak“ iz Trstenika, uz finansijsku pomoć Opštine Trstenik. Ciljevi ovog projekta su: poboljšanje kvaliteta ishrane dece korišćenjem organski gajenog povrća i voća sa lokalnog područja za pripremu obroka u đačkoj kuhinji i smanjenje količine biorazgradivog otpada za odlaganje na deponije, njegovim kompostiranjem, tj. prevođenjem u humus-organsko đubrivo.

SVAKA LIMENKA SE RAČUNA

Projekat „Svaka limenka se računa” počeo je da se sprovodi u eko-školama u oktobru 2017. godine i traje i danas, sa ciljem da se kroz stabilnu i održivu mrežu obrazovno-vaspitnih ustanova uključenih u međunarodni program Eko-škole promoviše ideja sakupljanja limenki, podstiču lokalne zajednice da zajedničkim naporima sa svojim stanovništvom i privrednim subjektima smanje količine otpada koje se svakodnevno generišu i time smanje pritisak na životnu sredinu. Naše vredne eko-patrole prikupljaju limenke, na kraju godine ih predajemo reciklerima, a dobijena sredstva koriste mladi ekolozi za izlete, ekskurzije, za pomoć eko-školarcima slabijeg materijalnog stanja, kao i za obnovu biljne strukture u školskom parku.

SOLARNE PLOČE I VETROGENERATOR

Projekat „Zelena ekonomija – Mi smo već uključeni!”³ obuhvatao je nabavku i montažu solarnog sistema i vetrogeneratora u dvorištu naše škole koji pored konkretne uštede električne energije predstavlja i primer očiglednog sredstva u nastavi. Ovim projektom smo želeli da ukažemo na način unapređenja mera: smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte, povećanje udela potrošnje energije iz obnovljivih izvora, povećanje energetske efikasnosti u našoj lokalnoj zajednici, a samim tim utičemo i na razvijanje svesti građana i mladih da ove mere primenjuju.

Naša poruka kao eko-školaraca je:

**JEDEM ZDRAVO, RASTEM PRAVO, TRČIM BRZO,
UČIM LAKO, PROBAJ TAKO.**

Nikola Jevtić i Milica Jovanović,
članovi Kluba DX i učenici eko-škole „Rade Dodić” iz Milutovca

³ Projekat je finansiran iz Fonda za zaštitu životne sredine Opštine Trstenik.

Na teritoriji Srbije 132 obrazovno-vaspitne ustanove⁴ čine deo međunarodnog programa „Eko-škole”, Fondacije za obrazovanje o životnoj sredini, koji ima za cilj razvoj svesti dece i mladih o potrebi očuvanja životne sredine i uštede resursa, uključujući celokupnu lokalnu zajednicu u zajedničke akcije i menjajući navike u pravcu zaštite prava na bezbednu i zdravu životnu sredinu.

Da li je tvoja škola deo ovog međunarodnog programa? Proveri sa nastavnicom biologije.

Pravo na obrazovanje u oblasti zaštite životne sredine je jedno od tvojih prava! Kako još možeš da se aktiviraš?

3. VOLONTIRAJ ILI POSTANI ČLAN NEKOG EKOLOŠKOG UDRUŽENJA

U Srbiji postoji mnogo udruženja građana koja imaju za cilj promovisanje i unapređivanje životne sredine. Zakonom o udruženjima propisano je da deca mogu biti članovi ovih udruženja. Član udruženja možeš da postaneš tako što ćeš dati izjavu o pristupanju udruženju. Deca koja su navršila 14 godina izjavu o pristupanju udruženju daju samostalno, dok je za decu koja nisu navršila 14 godina potrebno da uz njihovu izjavu o pristupanju i njihov zakonski zastupnik (roditelj ili staratelj) da saglasnost. Deca koja su navršila 14 godina mogu i osnivati nova udruženja. Za osnivanje je potrebna saglasnost zakonskog zastupnika (roditelja, staratelja).

Da li postoji neko udruženje čiji bi član voleo da budeš? Možda bi voleo da volontiraš u nekom udruženju? Pogledaj koja udruženja postoje u mestu u kome živiš i pridruži se nekoj od akcija.

Jedan od načina aktiviranja jeste i zaštita tvog prava na zdravu životnu sredinu. Ako saznaš da neki organ vlasti krši ovo tvoje pravo, možeš da se obratiš Zaštitniku građana i da podneseš pritužbu. U pritužbi je važno da navedeš šta se dogodilo i na koji način je prekršeno tvoje pravo. Obrazac pritužbe možeš da pronađeš na sajtu <https://www.ombudsman.rs/index.php/pritužba>.

⁴ Obrazovno-vaspitne ustanove: škole, predškolske ustanove, visoke škole, fakulteti i učenički domovi.

DODATNI IZVORI KOJE SMO OTKRILI ZA VAS:

DECA - AMBASADORI I AMBASADORKE PRAVA NA ZDRAVU ŽIVOTNU SREDINU

- ▶ Severn Suzuki:
<https://www.youtube.com/watch?v=62vW-YMuRYI>
- ▶ Greta Tunberg:
https://www.ted.com/talks/greta_thunberg_school_strike_for_climate_save_the_world_by_changing_the_rules/transcript?language=sr

KROZ IGRU DO ZNANJA

- ▶ Primary games:
https://www.primarygames.com/holidays/earth_day/earthday.php
- ▶ Kids Planet:
<http://www.kidsplanet.org/>
- ▶ Ecogamer:
<http://ecogamer.org/environmental-games>
- ▶ Energy kids:
<https://www.eia.gov/kids/games-and-activities/>
- ▶ Oil God:
<https://persuasivegames.com/games/game.aspx?game=arcadewireoil>
- ▶ NOAA games:
<https://games.noaa.gov/>
- ▶ Recycle city:
<https://www3.epa.gov/recyclecity/>

OSTALO

- ▶ WWF - interaktivni kursevi:
<https://wwfadapt.org/>
 - ▶▶ Interaktivni kurs *Razmevanje klimatskih promena*:
https://wwfadapt.org/understanding-climate-change/serbian/story_html5.html
 - ▶▶ Interaktivni kurs *Ključni koncepti prilagođavanja na klimatske promene*:
<https://wwfadapt.org/key-concepts/serbian/story.html>
 - ▶▶ Interaktivni kurs *Razumevanje ranjivosti*:
<https://wwfadapt.org/understanding-vulnerability/serbian/story.html>
 - ▶▶ Interaktivni kurs *Divlji svet i klimatske promene*:
<https://wwfadapt.org/wildlife-and-climate-change/serbian/story.html>
- ▶ WWF - resursni centar:
<https://www.worldwildlife.org/teaching-resources>
- ▶ Najpopularnije knjige za decu o prirodi i ekologiji:
<http://www.amazon.com/Best-Sellers-Books-Childrens-Environment/zgbs/books/3263>

IMPRESUM

Izdavač:

Centar za prava deteta
Dobračina 29/3A, 11000 Beograd
www.cpd.org.rs

Za izdavača:

Jasmina Miković, direktorka Centra za prava deteta

Autorka:

dr Milena Banić

Saradnice:

Jelena Paunović, Centar za prava deteta
Tamara Tomašević, koordinatorka Kluba DX

Lektura:

Milena Jakovljević

Dizajn i prelom:

Polovinas design studio

Godina:

Novembar 2021.

Brošura „Deca i mladi na putu ka zdravoj životnoj sredini“ izrađena je u okviru projekta „Prava deteta u politikama i praksi“ koji Centar za prava deteta realizuje u saradnji sa Save the Children International, a uz finansijsku podršku Vlade Švedske.

CENTAR ZA PRAVA DETETA

DOBRAČINA 29/3A, BEOGRAD, SRBIJA

TEL: +381 11 33 44 170

WWW.CPD.ORG.RS

OFFICE@CPD.ORG.RS

CENTAR ZA PRAVA DETETA JE UDRUŽENJE GRAĐANA OSNOVANO 1997. GODINE ČIJI JE OSNOVNI CILJ OSTVARIVANJE PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U SKLADU SA KONVENCIJOM O PRAVIMA DETETA UN. GLAVNI PRAVAC DELOVANJA CENTRA USMEREN JE NA KREIRANJE POVOLJNOG INSTITUCIONALNOG, ZAKONODAVNOG I STRATEŠKOG OKVIRA ZA PUNO OSTVARIVANJE PRAVA DETETA U SRBIJI KROZ AKTIVNOSTI USMERENE NA UVOĐENJE I PRIMENU ZAKONA, POLITIKE I PRAKSE KOJE DOPRINOSU ZAŠTITI PRAVA DETETA I DOBROBITI DECE, KAO I AKTIVNOM UČEŠĆU DECE U DRUŠTVU.

 @CENTARZAPRAVADETETA

 @CENTARZAPRAVADETETA

Centar za prava deteta